

Utóhangok dr. Varannai István: „Állami mindenhatóság és magánjogi judicatura“ címen tartott előadásához.

A háboru utáni magánjogi judicatura feltűnő ingadozása, az ellentétes pólusok között lebegés túl a jogászai berkeken is: nyílt titok, avval a közgazdasági élet faktorai számolnak.

Amióta a „modus procedendi“ társadalmi szabályozást nyert, a „da mihi factum, dabo tibi jus“ problémája mindinkább differenciáltabbá lett. Már a kezdet kezdetén sem lehetett minden életviszonylatra a testhez álló jogi szabályozást, a jogrendszer autonómiájából egy gombnyomásra megkapni. A judicatura pótolta mindenha a törvény hézagait, sőt törvényt módosító, törvényt — a kiélt törvényt — rontó ereje is volt és lesz mindig is a „responsa prudentium“-nak. A háboru utáni szeszélyes gazdasági fluktuáció a magánjogi judikaturában szükségszerűen megnyilvánul.

A jog és erkölcs kontroverziája klasszikus örökség. Non omne quod licet, honestum est. A klasszikus kor bírása sem volt isten, jogbizonytalanság akkor is volt, hisz már akkor is akadtak olyanok, kik úgy vélekedtek, hogy „plus valet favor in iudice, quam lex in codice“. A pereskedésnek mindig volt rizikója. Ma ez a rizikó azonban szinte kiszámíthatatlan. Ennek a rizikónak a csökkentésére való főrekvés vitán felül helyes és úgy érzem ez volt félre nem érthető tendenciája Varannai István széles körben méltán feltűnést keltő előadásának.

Ha Varannai a stabilitás után vágyakozódás közepette idézi a klasszikusokat, ezt senki sem értelmezheti úgy, hogy ő a „jó erkölcsök“ vagy a „méltányosság“ befolyását akarná a judicatura terén csökkenteni, hanem éppen ellenkezőleg: a tiszta erkölcs uralmának kívánsága volna ez. Varannai szerény vélekedésem szerint azt kívánta demonstrálni, hogy az ítélkezési gyakorlat nem fejlődhet abban az irányban, hogy a bíró éppen a jóerkölcsre vagy a méltányosságra való hivatkozással mindent félre tehet, a jus cogens is — éppen azon indokolással, hogy a legerősebb jus cogens: az erkölcsi norma.

Az írott jus cogens mindenkit köt. A magánjogi ítélkezés ne vigye túlzásba az individualizálást, az lehetőleg személyválogatás nélkül történjék. A jó bíró nem képzeli, hogy röntgen-szeme van, hogy a vesébe lát, hiszen emberek vagyunk és tisztánlátásunkat sok dioptriás okularé dacára, minden emberi kiválóság és jó szándék dacára is, véges emberi mivoltunkból folyólag sok minden zavarhatja. A jó bíró nem védekezteti az alperest, nem akar pápább lenni a pápánál, nem rágja a szájába az alperesnek azt a védekezést, amit ő a bíró terjesztene elő, ha történetesen ő a bíró lenne az alperes helyén. A jó bíró nem hiszi, hogy az adós, hogy az al-

peres: áldozati bárány, s hogy az, aki a szerződés-adta jogokat érvényesíti, az a kizsákmányoló, a gazdaságilag erősebb. A peres felek egyike sem gánés nélküli lovag!

Szubtilis és nem általános érvényű etikai felfogások nem törhetnek össze szerződéseket, melyek megengedett gazdasági tevékenység, kenyérharc vagy természetszerű nyereszkedési vágy eredményei. Gondoljunk például arra, hogy a mai keserves gazdasági viszonyok mellett milyen művészet az üzletszerző ügynöknek vevőt felhajtani, s így ártatlan ügynöki szépités — nem lehet eszenciális kellék. Non omne quod licet, honestum est. A részvényjog terén is demokrácia van, az pedig a részvénytöbbség akaratának uralmát jelenti. A közjogi státusból folyó szükséges különbségek a magánjog teréről lehetőleg elimináltassanak, faj, osztály vagy más skatulyázás egyébként indokolt védelmére a civiljogász nem ragaszthatja a jó erkölcs vagy a méltányosság védjegyét.

Szögezzük le: Varannai éles tiltakozása mindnyájunk elnyomott érzését fejezte ki és amikor e sorok írójával meghajította elismerése zászlaját bíróságaink kiváló döntései előtt, végre egy bátor gesztussal reámutatott arra, hogy épen a klasszikus értelemben vett tiszta erkölcs érvényesülése érdekében, a könnyen szabadosságba átesapó mérlegelési szabadságnak végre korlátokat kell emelni.

Dr. Rácz Kálmán.

A felek szerződési autonómiája a nemzetközi kötelmi jogban. Dr. Szász István a Magyar Jogászegylet és az International Law Association magyar csoportjának 1929. november 16-án tartott együttes ülésén előadást tartott a felek szerződési autonómiájáról. Tanulmányozás tárgyává tette azt a kérdést, hogy megilleti-e a feleket a nemzetközi kötelmi jogban a szerződésre alkalmazandó jogszabályok meghatározásának a joga, és amennyiben megilleti, a feleknek ez a joga milyen körben érvényesülhet, kiterjed-e a kényszerítő jogszabályokra is, vagy pedig csupán a diszpozitív, vagyis az szerződéstpótló és értelmező jogszabályokra. Hogy e kettős kérdésre feleletet adjon, a szerződési autonomia elmélete történetének rövid ismertetése után, az irodalomban, s a legtöbb állam törvényhozásában és bírói gyakorlatában uralkodó felfogást ismertette, amelyet négy pontban foglalt össze: 1. A felek a nemzetközi vonatkozásokkal rendelkező kötelmi szerződéseknél szabadon meghatározhatják azt a jogot, amelyet szerződésükre irányadónak kívánnak tekinteni. 2. A felek ezirányú akaratának nem kell kifejezetten kitűnnie a szerződés szövegéből, a bírónak a felek hallgatólagosan nyilvánított akaratát is figyelembe kell vennie. 3. A szerződési autonomia kizárólag nemzetközi magánjogi és kizárólag kötelmi jogi probléma; mihelyt a szerződésnek nemzetközi vo-